

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öyküleyici Metinlerin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi

M.Emin DİNLER¹

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında ortaokullarda okutulmak üzere hazırlanan Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabındaki öyküleyici metinleri, çocuk edebiyatının temel öğeleri bağlamında incelemektir. Çalışma, betimsel olup doküman incelemesi yöntemiyle hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda ilgili ders kitabının dış yapı özellikleri olan boyut, kâğıt, sayfa düzeni yönünden yeterli olduğu; yazım ve noktalama yönünde genel anlamda yeterli olduğu ama bazı hatalar içerdiği; resimleme yönünden ise, bazı metinlerdeki içerikle resimlerin çeliştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Eserin, içerik özellikleri olan konu, ana fikir, olay, kahramanlar, yer ve zaman, anlatıcı yönünden hitap ettiği çocuklara uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Dil ve anlatım özellikleri bakımından eserin genel anlamda yeterli olduğu ama bazı hatalar ve eksiklikler içerdiği; özellikle eserdeki metinlerin atasözleriyle ilgili bir örnek barındırmadığı tespit edilmiştir. Eserin genel hatlarıyla temel öğelere uygun hazırlandığı, dil sevgisi, dili doğru kullanma becerisi, kelime hazinesini geliştirme bakımından yeterli olduğu görülmektedir. Ulaşılan bulgular ve sonuçlardan hareketle Türkçe ders kitapları hazırlanırken, milli kültürü yansıtan metinlerin tercih edilmesine, metinlerin uzmanlarca iç ve dış yapı bakımından dikkatlice incelenmesine, özellikle dil ve anlam bakımından iyice kontrol edilmesine önem verilmesi tavsiye edilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Türkçe
Ders Kitabı
Temel öğeler
Öyküleyici metin

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 18.10.2024

Kabul Tarihi: 15.11.2024

Elektronik Yayın Tarihi: 27.12.2024

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1569964

¹ Öğretmen, Şehit Kaymakam Ersin ATEŞ Ortaokulu/SOLHAN, mehmetemindinler65@gmail.com ORCID: 0009-0007-3829-9713

Analysis of 8th Grade Turkish Textbook in Terms The Principal Elements of Children's Literature

Abstract

The main purpose of this study is to examine the narrative texts in the Turkish 8th grade textbook prepared to be taught in secondary schools in the 2023-2024 academic year in the context of the basic elements of children's literature. The study is descriptive and prepared by document analysis method. As a result of the research, it was found that the related textbook is sufficient in terms of size, paper, page layout, which are the external structure features; it is generally sufficient in terms of spelling and punctuation, but it contains some errors; in terms of illustration, it was found that the content and illustrations in some texts contradict. It was concluded that the work is suitable for the children it addresses in terms of subject, main idea, event, heroes, place and time, narrator, which are content features. In terms of language and expression features, it was found that the work is generally sufficient but contains some errors and deficiencies; especially the texts in the work do not contain an example of proverbs. In general terms, it is seen that the work is prepared in accordance with the basic elements and is sufficient in terms of language love, the ability to use language correctly, and vocabulary development. Based on the findings and results, it is recommended that when preparing Turkish textbooks, texts reflecting the national culture should be preferred, texts should be carefully examined by experts in terms of internal and external structure, and they should be thoroughly checked especially in terms of language and meaning.

Keywords

Turkish
Textbook
Basic elements
Narrative text

About Article

Sending Date: 18.10.2024
Acceptance Date: 15.11.2024
Electronic Issue Date: 27.12.2024

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1569964

GİRİŞ

Çocuk edebiyatından söz ederken “çocuk” ve “edebiyat” kavramlarının ele alınması gerekmektedir. “Çocuk” ve “edebiyat” kelimelerinin birbirinden farklı birçok tanımı vardır. Çocuk, temel anlamda “Küçük yaştaki erkek veya kız” anlamına gelmektedir (TDK Türkçe Sözlük, 2011:556). “Çocuk, iki yaşında ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek”(Yalçın ve Aytaş, 2012: 13) şeklinde tanımlanmaktadır. Arapça “edep” kökünden gelen ve “terbiye, zarafet, nezaket, iyi ahlak” anlamına gelen “edebiyat” terimi, temel anlamda “ Olay, duygu, düşünce ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı” manasına gelmektedir (TDK Türkçe Sözlük, 2011: 754). Başka bir tanımı ise “ Malzemesi dile dayanan, insanların duygu düşünce ve hayallerini dile getiren, edebi ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamı” şeklinde yapılmaktadır

(Yalçın ve Aytaş, 2012: 17). “Çocuk edebiyatı” terimi, 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkmıştır. Oğuzkan (2000: 3), çocuk edebiyatını “Çocukluk döneminde olan bireylerin duygu düşünce ve hayal dünyalarına yönelik oluşturulmuş sözlü ve yazılı eserler” şeklinde tanımlamaktadır. Yalçın ve Aytaş (2012: 17) ise “Edebiyatın bütün alanlarında ve söz sanatlarında bulunan niteliklerin tamamını içinde barındıran ancak kendisine seçtiği hedef kitlenin özelliklerini yetişkinler için yazılan edebi türlere göre daha fazla göz önünde bulunduran bir alan” şeklinde tanımlamaktadır. Çocuk edebiyatı kavramı hakkında yapılan genel tanım ve değerlendirmelerden hareketle Demirel (2021) çocuk edebiyatını “Temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onun iç dünyasına seslenen, onu kötü ve hoş olmayan durumlardan uzak tutan, onun düşünme becerilerine de katkıda bulunan, bir başka ifadeyle ona bu imkânları sağlayan, bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen ad” şeklinde tanımlamaktadır. Çocuk edebiyatının temel öğeleri ile ilgili yapılan alan yazını taramasında birbirinden farklı birçok sınıflandırmayla karşılaşmıştır. Kimi araştırmacıların dış yapı, iç yapı; kimi araştırmacıların biçimsel özellikler ve içeriksel özellikler; kimilerinin de fiziksel ve içerik özellikleri şeklinde sınıflandırdığı görülmektedir. Ana başlıklardan sonra alt başlıkların da farklı şekillerde sınıflandırıldığı tespit edilmiştir. Bazı araştırmacılar dış yapı özelliklerini kapak, cilt, kâğıt, harf/punto, sayfa düzeni, resim ve kitabın kimliği şeklinde sınıflandırmışken bazıları büyüklük, ciltleme, kapak, kâğıt, resim, punto ve sayfa düzeni şeklinde sınıflandırmıştır. Bazı araştırmacılar kapak ve cildi aynı başlıkla ele almışken bazıları farklı başlıklarla ele almayı uygun görmüştür. Yazı ve noktalama işaretlerini bazı araştırmacılar dış yapı başlığı altında ele almışken bazıları iç yapı veya ayrı bir başlık halinde ele almayı uygun görmüştür. Aynı duruma iç yapı özelliklerinde de rastlanmıştır. Kimi araştırmacılar iç yapı özelliklerini tema, konu, kahramanlar, plan, üslup ve dil şeklinde sınıflandırmışken kimileri ana fikir, konu, tema/izlek, karakter/kahraman, plan/kurgu/olay ve ileti/mesaj şeklinde sınıflandırmıştır. Bu araştırmada Erdoğan Horasan’ın (2015) “Zeynep Cemali’nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı doktora tezinde yapmış olduğu sınıflandırma kullanılmıştır.

Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri

Çocuk edebiyatının temel öğeleri dış yapı (biçim), iç yapı (içerik), dil ve anlatım olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Araştırma materyali olarak 8. sınıf Türkçe kitabı incelendiğinden ele alınan temel öğelerin ortaokula yönelik özellikleri üzerinde durulmuştur.

1. Dış Yapı (Biçim)

“Dış yapı özellikleri çocuğa yönelik hazırlanan edebi eserlerin tasarım özelliklerini ifade etmektedir.” (Kaya, 2021).

Çocuklar için hazırlanan kitapların dikkat çeken ilk uyararı biçim özellikleridir. Bir kitabın dış görünüşü çocuğun dikkatini çekmeyi başarmışsa çocuğun o kitabı okuma arzusu artacaktır. Biçim özellikleri denince akla kitabın boyutu, kâğıt cinsi, sayfa düzeni, harfler, yazım ve noktalama, resimler ve kapak gelir (Oğuzkan, 2013).

Boyut: Kitabın boyutu çocuğun ilgisini çekecek ve onu kolayca tutup taşıyabileceği özellikte olmalıdır. Hep aynı boyuttaki kitapların okutulmasından kaçınılmalıdır. Çocuk kitaplarında en uygun boyut ise 16x23 cm olarak kabul edilmektedir (Temizyürek ve ark.,

2016). Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlığı kazanmaları amacıyla 13x19,5 cm ya da 12,5x19,5 cm boyutlar tercih edilebilir (Canlı, 2020).

Kâğıt: Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıt parlak olmayıp mat özellikte olmalıdır. Kitabın dayanıklı ve kaliteli olması için kâğıt birinci hamurdan seçilmelidir. **Sayfa Düzeni:** Çocuk kitaplarında sayfa düzeni, metin ve resimler birbiriyle uyumlu olmalıdır. Sayfa düzeni metnin kolay okunmasını sağlayacak nitelikte tasarlanmalı ve kenar boşlukları çocuklara göre ayarlanmalıdır. Satır araları normal ya da normalden bir miktar fazla açık olacak şekilde ayarlanmalıdır. **Harfler:** Çocuk kitaplarında harflerin puntosu ilgili yaş aralığındaki çocukların özelliği dikkate alınarak seçilmelidir. Araştırma konusu olan 8. sınıf öğrencileri yaş grubuna göre 10 punto genel kabul görmektedir. **Yazım ve Noktalama:** Çocuk kitapları aynı zamanda çocukların eğitim dilini doğru öğrenmelerine katkıda bulunacağından, çocuk yayınlarında yazım ve dilbilgisi kurallarına ve noktalama işaretlerine dikkat edilmelidir. Çocuk edebiyatı ürünlerindeki metinler noktalama yanlışları, yazım ve dilbilgisi hataları içermemelidir. **Resimler:** Çocuk kitaplarında resimlerkonuya uygun, açık ve net olmalıdır. Resimler, ilgi çekici ve metinle uyumlu olmalıdır. Sayfa düzeni açısından bir sorun teşkil etmemek adına, sayfanın en uygun yerine, uygun büyüklükte ve metinle bir bütünlük arz edecek şekilde yerleştirilmelidir. **Kapak:** Bir kitabın dikkat çeken ilk özelliğinin o kitabın kapağı olduğu bilinmektedir. Bu yüzden çocuk kitaplarında kapak ve üzerindeki görseller ilgi çekici, hoş giden bir şekilde tasarlanmalıdır. Kitabın adı uygun punto ve yazı stiliyle yazılmalıdır. Aynı zamanda eserin uzun ömürlü ve kullanışlı olması için sayfaların dikimi ve yapışkanlığı sağlam olmalıdır.

2. İç Yapı (İçerik)

Bir edebiyat eseri teması, konusu, kahramanları, planı, üslubu ve dili ile bütünlük ve kendine özgü bir kişilik kazanır. Biçimsel özellikler açısından ne kadar başarılı olursa olsun, içerik açısından yetersiz veya başarısız eserlerin çocuklara yararlı olması beklenemez (Oğuzkan, 2013). Bu çalışmada 8. sınıf Türkçe ders kitabı incelenirken, çocuk edebiyatı iç yapı öğeleri "konu, ana fikir, kahramanlar, olay, yer ve zaman, anlatıcı" şeklinde sınıflandırılarak ele alınmıştır. Konu: Konu, sözlük anlamı olarak "Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu" anlamına gelmektedir (TDK Türkçe Sözlük, 2011: 1476). Kısaca konu, "Metinde anlatılan nedir?" sorusuna verilen cevaptır, denilebilir. Huck ve Kiefer (2003) okunan kitaplarda konunun çocuklar için çok önemli olduğunu, çocukların kitabı okurken içindeki hikâyenin iyi olup olmadığını, aynı zamanda o kitabı okuduklarında ne olacağını sorguladıklarını belirterek konunun önemine dikkat çekmiştir. Çocuklar okuyacağı kitaptaki karakterle özdeşim kuracaklarından konunun, çocukların ilgisini çekecek özellikte ve gelişim düzeylerine uygun seçilmesi gerekmektedir.

Ana Fikir: Ortaya konulmuş her eserin bir amacı ve okuyucularına vermek istediği bir mesajı olduğu bilinmektedir. Yazarın, yazılı veya sözlü eserlerde okuyucuya / dinleyiciye vermek istediği bu mesaj ana fikir denir. Kısaca, ana fikir "Yazarın vermek istediği mesaj nedir ya da yazar metinden nasıl bir çıkarımda bulunmamızı istektedir?" sorularına verilen cevaptır, denilebilir. Yalçın ve Aytaş'a (2012: 45) göre ana fikir şu özellikleri taşımaktadır:

1. Mesajı veren taraf duygu ve düşüncelerini tam ve doğru olarak ifade etmelidir.
2. Mesajın muhatabı da verilen duygu ve düşünceyi tam ve doğru olarak almalıdır.

Kahramanlar: Temel anlamda "Roman, hikâye, tiyatro ve benzeri edebiyat türlerinde en önemli kişi" manasına gelen kahraman, öyküleyici metinlerde olayın etrafında

gerçekleşip şekillendiği en önemli unsurdur. Oğuzkan (2013) çocuk edebiyatı söz konusu olduğu vakit hayal ürünü olan masal ve benzeri metin türleri hariç, kahramanların gerçek ya da gerçeğe yakın seçilmesi gerektiğini, aksi takdirde çocukların okudukları kitaplardaki kişilere inanmakta zorlanacağını belirtir. Yalçın ve Aytas (2012) hangi yaşta olursa olsun, çocuğun okuduğu kitaplardaki kahramanlarla özdeşleşeceğini belirterek yazarın kahraman seçimini ona göre yapması gerektiğine dikkat çekmiştir. Karatay (2011) eserde betimlenen karakterlerin inandırıcı, güvenilir, gerçekçi ve çocukla aynı yaş seviyesinde olması, çocuğun kahramanla özdeşleşmesini kolaylaştıracağını belirtir. Yardımcı ve Tuncer (2002) çocukların eserdeki kahramanı model olarak seçeceklerini belirterek ulaşılmaması, hayatta karşılaşılması zor, abartılı, vuran, kıran, dehşet saçan, canavar ruhlu kahramanların çocukları olumsuz yönde etkilediği göz önünde bulundurularak kahraman seçiminin ona göre yapılması gerektiğini söyler. Olay: Olay, neden sonuç ilişkisi bağlamında gerçekleşen, akıcı ve ilgi çekici özelliklere sahip olan, belli bir sıraya göre meydana gelen durumlar, hadiseler şeklinde ifade edilebilir. Olaylar gerçek olabileceği gibi kurgu da olabilir. Olaylar, belli bir plan akışı içerisinde açık, net ve anlaşılır bir vaziyette; tema, konu ve kahramanlarla bir bütünlük içerisinde sunulmalıdır. Oğuzkan (2013: 372) planı "Bir eserin yapısını ve iç düzenini önceden tasarlamayı sağlayan ve yazma işini bir disipline bağlayan araçtır. Yazar temayı, konuyu ve konuyu gerektirdiği kahramanları tespit ettikten sonra düşüncelerini, duygularını ve değişik hayat durumlarını bir sıraya göre anlatır. Dikkatle hazırlanmış bir plan aracılığıyla eserin ana fikri kolayca anlaşılabilirliği gibi başlıca olaylar ve kahramanlar da ayrıntılar içinde kaybolmaz; gereksiz tasvir, çözümlenme ve konuşmalara yer verilmez; başlangıç, düğüm ve sonuç gibi evreler birbirini doğal biçimde izler. Kısaca, iyi bir olay örgüsü, olaylar, durumlar, düşünce ve duygular arasında uyumlu bir ilişkinin gerçekleşmesini sağlar; eserin okur üzerindeki etkisini artırır." şeklinde izah etmektedir.

Yer ve Zaman: "Edebî anlatımlarda olayların gerçekleştiği çevreye yer denir. Zaman ise, olayın başladığı andan gelişerek çözüme ulaştığı ana kadar geçen süredir. Her olay belli bir zamanda ve belli bir yerde geçer. Kahramanın bulunduğu yer, kahramanın toplumsal, kültürel, ekonomik ilişkileri ve onun kişiliği hakkın dabilgi verir. Yazar; yer ve zamanla ilgili ayrıntıları, olayı ve kahramanları aydınlatacak biçimde seçer." (Adalı, 2003).

Anlatıcı: Öyküleyici metinler okurla buluşurken bir anlatıcıya ihtiyaç duymaktadır. Genel anlamda iki tür anlatıcı yöntemi kullanılır:

1. Birinci kişi anlatımı: "Anlatıcı öykünün başkahramanı, yan kahramanlarından biridir. Bu tür anlatımlarda anlatan kişi ya başından geçen olayları ya da gözlemlerini dile getirir. Ben dilinin kullanıldığı anlatımlarda, aktarma doğrudan ve samimi olacağından okur hem anlatımdaki kişileri daha rahat tanıyacak hem de öyküyü daha kolay anlayacaktır." (Özdemir, 1994).

2. Üçüncü kişi anlatımı: "Anlatıcı öykünün kahramanı değildir, olaylara dâhil değildir. Bu tür anlatımlar üç başlık altında toplanabilir. Her şeyi bilen yazar, ilahi bir bakış açısına sahiptir. Bilgisi sınırsız olan yazar öykü de şunları yapabilir: Olayları doğrudan aktarabilir, karakterlerin zihnine girebilir, karakterlerin davranışları, eylemleri, konuşmaları, görüşleri hakkında yorum yapabilir, zaman ve mekân içinde özgürce dolaşarak geçmiş ve gelecekle ilgili en ince ayrıntıları anlatabilir, genel düşünceler ve yargılarda bulunabilir." (Çakır, 2002).

3. Dil ve Anlatım

“Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran belki de en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayacağı biçimde sunulmasıdır. Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli, gereksiz ve bayağı sözcükler yer almamalı; duruluk, açıklık, akıcılık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar çocuk kitaplarının ele aldığı konu, olay, yer ve kahramanların anlatım açısından daha etkili ve anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Bu yüzden çocuk kitaplarında yüklü ve yoğun bir anlatımdan kaçınılmalıdır.” (Yalçın ve Aytaş, 2012: 47). Çocuk kitaplarında gereksiz sözcük kullanımından ve bayağı ayrıntılardan kaçınıp sade, yalın ve duru bir anlatımın tercih edilmesi gerekmektedir (Lüle, 2007: 19).

Çalışmanın Önemi ve Amacı

Alan yazınında yapılan araştırma sonucunda, Türkçe ders kitaplarıyla ilgili birçok araştırmanın yapıldığı fakat 8. sınıf ders kitabındaki öyküleyici metinlerin çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesiyle ilgili sınırlı sayıda çalışmanın olması, bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışmanın bir diğer önemi ise Türkçe ders kitabına alınan öyküleyici metinlerin, çocuk edebiyatının temel öğelerine ve çocuklara dil ve anlatım bakımından uygunluğunun belirlenmesine çalışılmasıdır.

Çalışmada 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici metinlerin çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç bağlamında aşağıda belirtilen alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. Türkçe 8. sınıf ders kitabındaki öyküleyici metinlerin çocuk edebiyatı temel öğelerinden dış yapı unsurlarına göre uygunluğu nasıldır?
2. Türkçe 8. sınıf ders kitabındaki öyküleyici metinlerin çocuk edebiyatı temel öğelerinden iç yapı unsurlarına göre uygunluğu nasıldır?
3. Türkçe 8. sınıf ders kitabındaki öyküleyici metinlerin çocuk edebiyatı temel öğelerinden dil ve anlatım unsurlarına göre uygunluğu nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tercih edilmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi, diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217).

Çalışma Nesnesi

Araştırmanın çalışma nesnesini Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 09.05.2022 tarih ve 36 sayılı Kurul Kararı ile 2023 - 2024 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiş olan “Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı” oluşturmaktadır. İlgili kitaptaki zorunlu okuma metinlerindeki öyküleyici metinler çalışmaya dâhil edilmiştir. Serbest okuma metinleri ve dinleme/izleme metinleri çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Toplanan veriler, betimsel analize göre çözümlenmiştir. “Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır; neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256). Bu çalışma, 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılından itibaren okutulan 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici metinlerin biçim, içerik, dil ve anlatım yönünden değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu bağlamda 8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici metinlerin dış yapı (biçim), iç yapı (içerik), dil ve anlatım yönünden öğrencilerinin seviyesine uygunluğu değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Çocuk edebiyatı ürünleri, dış yapı, iç yapı, dil ve anlatım özellikleri yönünden çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermeli, kendi içinde bir bütün oluşturmalıdır. Bu bölümde araştırmaya konu olan kitapla ilgili inceleme sonucu elde edilen verilerin yorumlanmasına yer verilmiştir.

1.Dış Yapı (Biçim) Çözümlemesi

Öğrencilere okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmada Türkçe ders kitabı önemli bir yere sahiptir. Bu vesileyle bir araç olarak kullanılan ders kitabının tasarımı çocukların görsel algılarına hitap edecek şekilde hazırlanmalıdır. Kitapta seçilen metinlerin kendi türünün özgün örnekleri olmasına dikkat edilmelidir. Aynı zamanda ders kitapları iç yapı ve dış yapı özellikleriyle çocuklarda kitap kavramı ile ilgili olumlu izlenimler bırakmalıdır (Sever, 2015: 25) 8. sınıf ders kitabı bu bağlamda ele alınıp incelenmiştir. İnceleme sonucunda kitabın boyutunun belirtilen sınıf düzeyine uygun hazırlandığı ve kullanılan kâğıdın istenilen özelliklere uygun olduğu görülmektedir. Genel anlamda 8. sınıf yaş düzeyi harf boyutu 10 punto kabul edilmektedir. Harf puntosu her ne kadar 11 olsa da 10 puntodan aşağı olmadığı için çocukların seviyesine uygun olduğu söylenebilir. Metinlerin genel anlamda yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilerek yazıldığı ama bazı metinlerin hata içerdiği bulgusuna rastlanmıştır. Kitapların baskısı açık, anlaşılır, net, olmalıdır. Aynı zamanda metin ve görsel birbirini tamamlayacak bir bütünlük içinde olmalıdır. Baskı, renkli görsel algılamayı kolaylaştırıcı olmalıdır. Kitap kullanılabilir ve uzun süre korunabilir özelliklerde olmalıdır. Aynı zamanda görseller, öğrenmeyi destekler nitelikte öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında kapak tasarımında “Cumhur Başkanlığı Millet Kütüphanesi” görseli kullanıldığı görülmektedir. Türkçe dersi, kitap ve kütüphane kavramlarıyla özdeşleştiği için bu açıdan doğru ve uygun bir kapak resminin tercih edildiği söylenebilir. Resmin, kapağa göre kısmen küçük boyutta olduğu ve görselin çözümlürlüğünün ise az olduğu görülmektedir. Kitap adı ve sınıf düzeyi yazı puntosunun uygun olduğu ama resmin ise kapak ve yazı boyutuna göre yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu açıdan kapak tasarımının kısmen yetersiz olduğu sonucuna varılabilir. Kitabın sayfalarında yer alan tüm öğelerin uyum içerisinde olması sayfa düzeninin niteliğini belirler. Metinler bu bakımdan incelendiğinde sayfa düzenine dikkat edildiği görülmektedir.

2. İç Yapı (İçerik) Çözümlemesi

Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı incelendiğinde kitapta toplam sekiz tema olduğu görülmektedir. Bunlar: Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Milli Mücadele ve Atatürk, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Sanat, Bilim ve Teknoloji şeklinde sıralanmıştır. Her tema beş metinden oluşmaktadır. Her temada bilgilendirici, öyküleyici ve şiir olmak üzere üç tür metin bulunmaktadır. Araştırmanın konusu öyküleyici metinler olduğundan ilgili metinler seçilip içerik çözümlemesi yapılmıştır. İlgili kitapta bulunan öyküleyici metinler şunlardır: Forsa, Beyaz Diş, Ergenekon Destanı, Duatepe, Selim'i Anarım, Lokman Hekim'in Masalı, Ressam İçin Zili Çalın, Pastör'ün Savaşı. İlgili kitap incelendiğinde kitabın toplam 304 sayfa olduğu görülmektedir. Öyküleyici metinlere ayrılan sayfa sayısı ise 36'dır.

Forsa

Konu: Hikâyede, namı herkes tarafından duyulan bir Osmanlı kaptanı olan Kara Memiş'in esareti ve kurtuluşu konu edinmiştir. Ana Fikir: İnsan en zor şartlarda bile umudunu yitirmeden sabrederse iyi sonuçlar alabilir. Yani sabrın sonunun selamet olduğu vurgulanmaktadır. Kahramanlar: Hikâyedeki kahramanların sayısı az kişiden oluşmaktadır. Kahramanlar, gerçek hayatta karşılaşılabilecek kişilerden seçilmiştir. Olay örgüsüne uygun birer karakter olarak anlatılmışlardır.

Kara Memiş: Hikâyenin başkahramanı, yıllarını acıyla geçirmiş, güçlü karakterli, vatan sevgisiyle dolu bir Osmanlı denizci beyidir. Malta korsanlarına esir düşer, forsalık yapar, köle olarak satılır ve azat edildikten sonra oğlu Turgut'a ve Türk askerlerine kavuşur. Kara Memiş kahraman, cengâver, cesur bir karakterdir. Aynı zamanda hikâyede, ümidini yitirmeden vatan aşkıyla yanıp tutuşan, vatansever bir Türk beyini temsil etmektedir. Turgut Reis, Kara Memiş'in oğludur. Henüz çocukken babası esir düşen ve babası gibi denizci bir savaşçı olarak büyütülen cesur ve yiğit bir Türk beyini temsi eder. Türk Askerleri üçüncü dereceden kahramanlar olup Turgut Reis'in tayfalarından oluşmaktadır.

Olay: Kara Memiş adlı başkahramanın bir savaşta esir düşmesi ile başlayan olay, kahramanın gemilerde forsalık yapması, köle olarak satılması ve yaşlanuncaya kadar sahibine sadakatle hizmet etmesi sonucu azat edilmesi ve Türk gemicilerini bulmasıyla hürriyetine kavuşması şeklinde birbiriyle bağlantılı birden fazla olaydan oluşmaktadır. Yer ve Zaman: Olay Malta adasında geçmektedir. Yer oldukça kısıtlı verilmiş, detaylara girilmemiştir. Mekânın, başkahraman gözünden kısmen betimlemesi yapılmışsa da yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Olay, tarih olarak zamanı belirsiz olmakla beraber, geçmiş ve şimdiki zaman kipiyle anlatılmıştır. Yer yer geri dönüşler yapılarak geçmiş anılmış ve bugünle karşılaştırılarak okuyucuya sunulmuştur. Anlatıcı: Hikâyede anlatım üçüncü kişi ağzından yapılmıştır. Yazar kahramanın iç dünyasını, düşüncelerini, hayallerini umutlarını dile getirerek okura empati yaptırarak okuru hikayenin akışına çekmeyi başarmıştır. Çeşitli betimlemelere ve diyaloglara yer verilmiştir.

Beyaz Diş

Kitabın içindekiler bölümünde "İhtiyar Balıkçı" metni görünmesine rağmen belirtilen sayfada "Beyaz Diş" metninin geçtiği tespit edildiğinden bu metin incelemeye alınmıştır. İlgili kitaba bakıldığında, söz konusu metnin orijinalinden kısaltılarak, kitaba sadece "yolculuk esnasında köpeklerden birinin kaybolduğu bölüm" ün alındığı görülmektedir. Dolayısıyla değerlendirme alınan bölüm üzerinden yapılmıştır.

Konu: Bill ve Henry adlı iki adamın yolculuk esnasında yaşadıkları zorluklar ve köpeklerinden birinin kaybolması konu edinmiştir.

Ana Fikir: İnsanın doğanın karşısında güçsüz bir varlık olduğu vurgulanmaktadır.

Kahramanlar: Metin bir romandan kısaltılarak alındığı için olay kahramanları fazladır. Kitaba alınan bölümde ise sadece Bill, Henry ve yedi köpek vardır.

Kiche: Beyaz Diş'in annesidir

Gri Kunduz: Adil, cesur bir kişidir. Beyaz Diş'in ilk sahibidir.

Beyaz Diş: Hikâyenin başkahramanıdır. Zeki, çevik, vahşi ama evcilleştirilmiş bir kurt yavrusudur.

Güzel Smith: Beyaz Diş'in ikinci sahibidir. Beyaz Diş'i acımasızca köpek dövüşlerinde kullanır.

WeedonScott: Beyaz Diş'in son sahibidir. Beyaz Diş'e sevgiyi ve itaat etmeyi öğreten karakterdir

Matt: Scott'un asistanıdır. Beyaz Diş'in başlarda sevmediği ama tanıdıkça iyi olduğunu görüp sevdiği bir karakterdir

Bill ve Henry: Yolculuğa beraber çıkan iki arkadaş olup yedi köpeklerinden birini kaybeden ve kitaba alınan bölümün iki başkahramanı olan karakterlerdir. Kitabın orijinaline bakıldığında ikinci dereceden kahramanlar oldukları görülmektedir. Bill, kurtlar tarafından parçalanarak öldürülürken Henry kıl payı kurtulur.

Olay: Kitaba alınan bölümünde olay, Henry ve Bill adlı iki arkadaşın köpekleriyle beraber yaptıkları yolculukta karşılaştıkları zorluklar, tehlikeler ve köpeklerinden birini kaybetmeleri şeklinde cereyan etmektedir.

Yer ve Zaman: Olay Yukon civarlarında bir ormanda geçmektedir.

Anlatıcı: Hikâyede anlatım üçüncü kişi ağzından yapılmıştır. Yazar kahramanların iç dünyasını, korkularını, endişelerini dile getiren bir anlatım seçmiştir. Az da olsa karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir.

Ergenekon Destanı

Konu: Bir savaşta yenilen Türklerin Ergenekon adını verdikleri bir dağa sığınıp zamanla çoğaldıktan sonra demirden dağı eritip düşmanlarını yenerek 400 yıl önce kaybettikleri yurtlarını geri almalarını konu edinir. Ana Fikir: Hayatta karşılaşılan olumsuzluklar karşısında ümitsizliğe kapılmadan mücadele etmenin, birlik ve beraberlikle hareket edildiğinde hedefe ulaşılacağı mesajı verilmektedir. Kahramanlar: Metin türü destandır. Metin kısaltıldığı için kahramanlar hakkında detaylı bir bilgi olmadığından kahramanlar metinde geçtiği kadarıyla yazılmıştır.

İl Han: Göktürk hanıdır. Cesur bir savaşçıdır.

Kayan: İl Han'ın en küçük oğludur. Cesur ve mücadelecidir. Aynı zamanda düşmanlardan kaçarak kalanlarla beraber Erkenekon'a sığınmayı başarmıştır. Liderlik vasfı öne çıkmaktadır.

Tukuz: İl Han'ın yeğenidir. Kayan'la beraber düşmandan kaçmayı başarmıştır.

Kayat: Kayan Han'ın çocuklarıdır.

Tukuzlar ve Türülken: Tukuz'un çocuklarıdır.

Börte Çene: Ergenekon'dan kurtuldukları vakit Kayan soyundan olan padişahlardır.

Olay: Göktürklerin savaşta yenilmeleri, birkaç ailenin dağlara kaçıp orada 400 yıl boyunca çoğalmalarını ve sonrasında yeniden eski topraklarına dönüp orada düşmanlarını yenerek eski topraklarını geri almaları anlatılmaktadır.

Yer ve Zaman: Olay Göktürkler zamanında Orta Asya'da dağların bozkırların içerisinde dar bir vadi olarak tasvir edilen Ergenekon adını verdikleri yer ve civarında geçmektedir.

Anlatıcı: Destanda anlatım üçüncü kişi ağzından yapılmıştır. Çeşitli betimlemelere yer verilerek metin zenginleştirilmiştir.

Duatepe

Konu: Kurtuluş Savaşı'nda Duatepe'nin düşmandan kurtarılması konu edinmiştir.

Ana Fikir: Kurtuluş Savaşı'nda zaferin, milletçe çok zor ve fedakârca yapılan mücadelenin sonunda elde edildiği iletisi verilmektedir.

Kahramanlar: Kazım (Karabekir) Bey, İsmet (İnönü) Paşa, Fevzi (Çakmak) Paşa, Başkumandan (Atatürk) ve Türk askerleri

Olay: Kurtuluş Savaşı'nda Duatepe'nin düşmandan kurtarılması için verilen mücadele anlatılmaktadır.

Yer ve Zaman: Olay, Milli Mücadele Dönemi'nde başta Duatepe olmak üzere Karapınar, Kartaltepe, Çekirdeksiz ve civarlarında geçmektedir.

Anlatıcı: Metinde anlatım üçüncü kişi ağzından yapılmıştır.

Selim'i Anarım

Konu: Tarlasına tapu almak isteyen Selim'in verdiği mücadele konu edinmiştir.

Ana Fikir: İnsan çalışıp mücadele ettikten sonra en kötü durumları bile iyiye çevirebilir iletisi verilmektedir.

Kahramanlar: Selim: Hikâyenin başkahramanıdır. Tarlası için verdiği emek ve sonunda tapusunu almasıyla çalışkan, mücadelecisi, hamiyetli bir karakteri temsil etmektedir.

Selim'in karısı: Her durumda kocası olan Selim'le mücadele veren çalışıp çırpınan bir Anadolu emekçi kadını karakterini temsil etmektedir.

Avukat: Selim'in tapu almak için tuttuğu ve birinci dereceden muhatap olduğu kişidir. Aynı zamanda anı türünde olan metnin aktaranı konumundadır.

Bürodaki çocuk, yargıç, fen memuru: İkinci dereceden karakterler olup ilgili oldukları görevler gereği değinildiğinden haklarında fazla bir bilgi verilmemiştir.

Olay: Olay, Selim'in, boş ve bataklık bir araziye satın alıp iyice terbiye ettikten sonra tapusunu almak için verdiği uğraş etrafında şekillenmektedir.

Yer ve Zaman: Zaman net belirtilmemiştir. Sadece keşif tarihi olarak ayın on yedisi ifadesi geçmektedir. Metinde anlatılan olay, avukatın bürosu ve Selim'in tarlasında (Kilizman köyü) geçmektedir.

Anlatıcı: Metin genel anlamda üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. Bazı bölümler birinci kişi ağzıyla anlatılmıştır. Diyaloglara yer verilerek metin zenginleştirilmiştir.

Lokman Hekim'in Masalı

Konu: Otlardan ve şifalı bitkilerden ilaçlar yapan ve hastaların şifa bulmasına vesile olan Lokman Hekim'in ölümsüzlüğün de ilacını bulması ve onu dökmesi konu edinmiştir.

Ana Fikir: İnsanlara karşı her zaman iyi niyetli olan kişilerin yaptıkları iyiliklerin kıymeti bilinmez ve böyle kişiler aksi bir durumda insanlar tarafından kötülenir.

Kahramanlar: Lokman Hekim ve çeşitli otlardır.

Olay: Olay, otlardan şifalı bitkilerden ilaçlar yapan ve hastaların şifa bulmasına vesile olan Lokman Hekim'in ölümsüzlüğün de ilacını bulması ama bir talihsizlik sonucu ilacın elinden dökülmesi etrafında şekillenmektedir.

Yer ve Zaman: Metin bir masaldan alındığı için zaman belirsizdir. Olaylar Adana, Çukurova ve Misis köyünde geçmektedir.

Anlatıcı: Metin üçüncü ağzdan anlatılmıştır. Konuşurma sanatı kullanıldığından yer yer birinci ağız da kullanılmıştır.

Ressam İçin Zili Çalın

Konu: Yazarın bir ressam ile tanışıp onun resimlerini görmek ve onunla resim sanatı üzerine sohbet etmesi konu edinmiştir.

Ana Fikir: Sanat eserinin ressamın bıraktığı boşlukların izleyici tarafından tamamlanmasıyla oluşacağı iletisi verilmektedir.

Kahramanlar:

Ressam: İdealist, mesleğine bağlı ve mesleğini severek yapan aynı zamanda arayış içinde olan bir karakteri temsil etmektedir.

Yazar: Meraklı, resim sanatına yatkın bir karakteri temsil etmektedir.

Olay: Olay, bir ressamın resimlerini merak eden yazarın, onun evini ziyaret etmesi ve orada resim üzerine yapılan sohbet çerçevesinde gelişmektedir.

Yer ve Zaman: Zaman belirsiz olmakla beraber metinden hareketle güneşin batmasına yakın ikindi civarı olduğu anlaşılmaktadır. Mekân ise ressamın evi ve çalışma odasıdır.

Anlatıcı: Anlatım birinci ağzdan yapılmıştır. Yer yer diyaloglara yer verilmiştir.

Pastör'ün Savaşı

Konu: Kuduz aşısının icat edilme süreci konu edinmiştir.

Ana Fikir: İnsanlığa faydalı işler yapanlar unutulmaz iletisi verilmektedir.

Kahramanlar: Louis Pasteur: Hikâyedeki çocuk kahramandır. Çocukluğunun kendisinde bıraktığı izlerden hareketle bilim adamı olup kuduz aşısını bulur. Çalışkan, gayretli ve insanlığın faydası için uğraşan bir karakteri temsil etmektedir.

Joseph Meister: Kuduz hastalığına yakalanan ve kuduz aşısının üstünde denenerek başarıya ulaştığı tespit edilen çocuktur.

Meister'in anne ve babası: Çocuklarının hastalığına üzülen ve iyileşmesi için gayret edip çırpınan anne ve baba rolünü temsil etmektedirler.

II. Abdulhamit: Pasteure çalışmaları için yardım eden Osmanlı padişahıdır.

Olay: Kente dadanan kurdun saldıdığı korkunun neticesinde bir bilim insanının doğuşu ve kuduz aşısının bulunması etrafında olay şekillenmektedir.

Yer ve Zaman: Metinde anlatılan olay Fransa'nın Jura dağları bölgesinde Dole kentinde Louis Pasteur'un çocukluk yılları ve 1885 yılının Temmuz ayında geçmektedir.

Anlatıcı: Metin üçüncü kişi ağzıyla anlatılmıştır. Diyaloglara yer verilerek metin zenginleştirilmiştir.

3. Dil ve Anlatım Çözümlemesi

Türkçe ders kitabındaki metinlerin dil ve anlatım bağlamında sade, yalın ve akıcı olduğu söylenebilir. Metinlerin dil ve anlatıma uygunluk yönünden genel anlamda iyi olduğu ama bazı hatalar içerdiği görülmüştür. Yazım ve noktalamaya genel anlamda dikkat edilmiş olsa da bazı hatalar içermektedir. İlgili kitap incelendiğinde bazı yerlerde gereksiz virgül ve üç nokta kullanımının yapıldığı görülmüştür. Örneğin, kural olarak zarf-fiil eklerinden sonra virgölün kullanılmaması bilindiği halde "...kırmızı demirle yakıp, dağlamaktı..." cümlesinde zarf-fiilden sonra virgül kullanılmıştır. Aynı şekilde kendi içinde anlamını tamamlamış ve bitmiş cümlelerin sonuna nokta konulacağı kural olarak bilindiği halde "...kentin sakinlerine kuduz bir kurt dadandı..." cümlesinin sonuna metinde üç nokta konulmuştur. Metinlerin bazılarında ise anlatım bozuklukları olduğu görülmektedir. Örneğin "Özellikle, mikroplar ve bakteriler üzerinde yaptığı çalışmalar, o zaman için son derece önemliydi." cümlesinde nesne eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu mevcuttur. Cümle "Özellikle, Louis'in mikroplar ve bakteriler üzerinde yaptığı çalışmalar, o zaman için son derece önemliydi." şeklinde doğru aktırılabilirdi. Bunun gibi örnekler çoğaltılabilir ama dikkat edilmesi gereken noktalar için bu örneklerin yeterli olduğu düşünüldüğünden bu örneklerle yetinilmiştir. Buradan hareketle metinlerin dil ve anlatım açısından hata içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Deyimler, ikilemeler bolca kullanılmış ve böylece anlatıma zenginlik katılmıştır. Söz sanatlarından özellikle benzetme ve kişileştirmeye çokça başvurulduğu görülmektedir. Metinlerde, dil ve kültür aktarımında önemli bir yere sahip olan atasözlerine yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı cümlelerin gereğinden fazla uzun olması ise ayrı bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. İncelenen metinlerde yoğun şekilde deyim kullanıldığı tespit edilmiştir. Bazı deyimler birçok metinde tekrarlanmıştır. Birbirinden farklı türlerden oluşan ve fazla sayıda kullanılan ikilemeler görülmüştür. Söz sanatları açısından bakıldığında benzetme sanatına çokça başvurulduğu tespit edilmiştir. Kişileştirme ve konuşurma sanatları da yoğun şekilde bulunmaktadır. Metin türlerinden bazılarında abartma sanatı ile anlam daha da zenginleştirilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Çocuklar için hazırlanan kitaplar, hitap ettiği yaş grubunun ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda hazırlanan kitapların birçok özelliği barındırması gerekmektedir. Özellikle çocuk edebiyatı temel öğeleri göz önünde bulundurularak metinler hazırlanmalı ve çocuğa görelilik, çocuk gerçekliği, çocuğun beden, zihin dil gelişimi gibi kritik özelliklere uygun eserler verilmelidir. “Çocuğun yaşamı anlamaya çalışıldığında karşılaştığı en önemli materyallerden biri de kitaplardır. Saf ve temiz zihniyle kitapları anlamaya onlardan anlam kurmaya çalışır. Bu saf ve temiz zihnin anlam arayışı düşünüldüğünde kitapların çok özenli ve dikkatli hazırlanması gerekir.” (Sarıkaya ve Aydeniz, 2021: 79). Bu bağlamda hazırlanan kitaplardan biri de Türkçe ders kitaplarıdır. Bu çalışmada 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici metinler çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmiş ve incelemede çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. İlgili kitap biçim açısından değerlendirildiğinde kapağın uygun boyutlarda ve ilgi çekici renk ve görsellerle hazırlandığı görülmektedir. “Kitap kapaklarının sağlam ve dayanıklı olması da önemli bir ölçüttür. Kapağın çabuk zarar görmemesi, katlanmaması, kırılmaması gerekir” (Sarıkaya, 2019: 214). Bu bağlamda kitabın kapak kalitesinin yeterli düzeyde olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kapağa yerleştirilen “Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi” fotoğrafı ve “çocuk-kitap, çocuk-kalem, çocuk-defter” görsellerinin Türkçe ders kitabıyla uyumlu ve doğru bir tercih olduğu söylenebilir. Kapaktaki yazı-resim düzeninin uygun olmadığı, görsellerin çözünürlüğünün ise az olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Türkçe ders kitaplarındaki resimlerin öğrencilerin metnin içeriğine kolay bir şekilde odaklanmasını ve metnin anlamını daha çabuk elde etmesini sağlaması (Karadağ, 2013) gerektiği düşünüldüğünde bu ders kitabındaki kimi görsellerin metnin içeriğini tam olarak yansıtmadığı görülmektedir. Öte yandan Sarıkaya (2023) tarafından yapılan çalışmada ise Türkçe öğretmenleri, Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir verdiğini belirtmişlerdir.

Kâğıt kalitesinin ve renginin uygun olduğu söylenebilir. “İçindekiler” bölümünde ikinci temanın öyküleyici metni “İhtiyar Balıkçı” yazılmışken gösterilen sayfada “Beyaz Diş” metninin geçtiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında içindekilerle metinler arasında bir uyumsuzluk olduğu ve kitabın yayınlanmadan önceki kontrollerinin iyi yapılmadığı sonucuna varılmıştır. Genel anlamda metinlerin yazı puntosunun 11 olması gerekirken 10 punto olduğu tespit edilmiştir. Metinlerin harf puntosu her ne kadar 11 olsa da 10 puntodan aşağı olmadığı için çocukların seviyesine uygun olduğu söylenebilir. Metindeki kahramanların ve varlıkların mümkün mertebe resmedildiği, konuyla ilgili ve yeterli düzeyde açık, net resim ve fotoğrafların tercih edildiği görülmektedir. Bu açıdan resim ve sayfa düzeninin çocuk edebiyatının temel öğelerine uygun hazırlandığı görülmektedir. Bununla beraber bazı metinlerdeki resimlerin içerikle çeliştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Örneğin Lokmanı Hekim’in Masalı metninde “Bir yaşlı kavağın altına oturmuş, ayaklarını uzatmış...” cümlesinde kavak ağacı geçiyorken metinde resmedilen ağaç daha çok meşe ağacını anımsatmaktadır. Pastör’ün Savaşı metninde “...küçük şirin bir kentin sakinlerine kuduz bir kurt dadandı.” cümlesinde kent kelimesi geçerken resimde üç beş evden oluşan bir köy tasvir edilmiştir. Buradan hareketle resim ve içeriğin uyumuna dikkat edilmediği söylenebilir. “Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öğe olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle beraber düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur.” (Sever, 2003: 159). Sever’in belirttiği gibi görseller metinle beraber bir bağlam bütünlüğü içinde olmalıdır.

Dolayısıyla resim ve metin anlam bütünlüğüne dikkat edilmediğinden belirtilen iki metindeki resimlemelerin temel öğelere uygun olmadığı görülmektedir. Metinler, yazım ve noktalama açısından hata içermemektedir. Satır araları boşlukları normal kullanılmış ve sayfalar gerekli yerlerde paragraflara ayrılarak tek sütun şeklinde düzenlenmiştir. Metinlerin uzunluğunun ders kitabı ve çocuk yaş grubu açısından düşünüldüğünde uygun uzunlukta olduğu söylenebilir. Metinler incelendiğinde hikâye, roman, masal, destan ve anı türlerinin tercih edildiği görülmektedir. Metinler, konu ve tema bakımından incelendiğinde uygun konu ve temaların tercih edildiği söylenebilir. Milli, kültürel ve bilimsel konuların tercih edilmesi, çocuğun aşına olduğu, yabancılık çekmeyeceği temalar olması nedeniyle uygun olduğu söylenebilir. Bununla beraber konu ve kahramanları bakımından incelendiğinde “Beyaz Diş” metninin özdeşim kurmak açısından uygun olmadığı düşünülmektedir. Evcilleştirilen bir kurt iletisinin toplumumuz açısından uygun olmadığı, bunun yerine çoban köpeği veya kangal köpeği yetiştiriciliği üzerinden iletilerin verilmesinin daha uygun olacağı söylenebilir. Verilen iletiler bakımından metinler incelendiğinde “İnsanın en zor şartlarda bile umudunu yitirmeden sabretmesi halinde iyi sonuçlar alabileceği; birlik beraberlikle hareket edildiğinde hedefe ulaşılacağı; Kurtuluş Savaş’ında zaferin, milletçe çok zor ve fedakârca yapılan mücadelenin sonucunda elde edildiği, insan çalışıp mücadele ettikten sonra en kötü durumları bile iyiye çevirebileceği; sanat eserinin ressamın bıraktığı boşlukların izleyici tarafından tamamlanmasıyla oluşacağı; insanlığa faydalı işler yapanların unutulmayacağı” iletilerinin verildiği görülmektedir. Ortaya konulmuş her eserin bir amacı ve okuyucularına vermek istediği bir mesajı olduğu ve bu mesajın iyi mi, kötü mü?” olduğu çocuk tarafından sorgulanacağı düşünüldüğünde belirtilen iletilerin uygun ve çocuk açısından iyi iletiler olduğu söylenebilir. Bununla beraber “Beyaz Diş” metninde korku ve ümitsizliğin hakim olduğu kesitin verilmesinin çocuk açısından iyi bir ileti içermediği söylenebilir. Aynı eserin farklı bir kesiti tercih edilebilirdi. “Lokman Hekim’in Masalı” metni ile “Pastör’ün Savaşı” metninin ana fikirlerinin kısmen çeliştiği söylenebilir. “Lokman Hekim’in Masalı” metninde “İnsanlara karşı her zaman iyi niyetli olan kişilerin yaptıkları iyiliklerin kıymeti bilinmez ve böyle kişiler aksi bir durumda insanlar tarafından kötülenir.” mesajı verilirken “Pastör’ün Savaşı” metninde “İnsanlığa faydalı işler yapanlar unutulmaz.” mesajı verilmektedir. İlkinde birçok ilaç geliştiren Lokman Hekim’in bir başarısızlığından kınanması nazara veriliyorken ikinci metinde bir başarısından dolayı unutulmaması gereken bir karakter nazara verilmektedir. Bu iki durum değerlendirildiğinde çocukların Lokman Hekim’in yerinde olmak istemeyeceği, dolayısıyla örtük anlamda rol modelin olumsuz yönünün model olarak verildiği sonucuna varılabilir. Bu bakımdan metinler arası bir tutarsızlığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kahramanlar açısından metinler incelendiğinde günlük hayatta ya da geçmişte yaşanmış tarihi olaylarda karşılaşılan karakterler olması nedeniyle uygun olduğu söylenebilir. Çocuğun hikâyenin kahramanıyla özdeşim kuracağı göz önünde bulundurulduğunda rol model olarak milli, vatansever, çalışkan, mücadeleci, hamiyetli, ileriye düşünen, bilimsel çalışmalara teşvik edici karakterlerin seçildiği görülmektedir. Bu açıdan temel öğelere uygun rol modellerin seçildiği söylenebilir. Nitekim Lüle (2012) de benzer konuda yaptığı çalışmasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin karakter bağlamında benzer özellikler taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Metinler olaylar açısından incelendiğinde işlenen olayların çocuğa uygun olduğu söylenebilir. Ama kısaltılmış metinlerin tercih edilmesinin, olaylar arasında kopukluğa yol açtığı görüldüğünden uygun olmadığı düşünülmektedir. Özellikle kısaltılan metinlerde tercih edilen bölümlerin kendi içerisinde bir bütün teşkil edecek şekilde verilmediği, karakterlerin tam anlamıyla yansıtılmadığı, metindeki bir iki karakterin verilir ilgisiz olan isimlerin de

metinde geçmesi “Nereden çıktı bu?” ya da “Bu da kim?” gibi soruları akla getirmesi mümkün görülmektedir. Bu durumun çocuklarda kafa karışıklığına neden olacağı ve kahramanla özdeşim kurmakta ya da hangi karakterle özdeşim kurması gerektiği konusunda bir sorun teşkil edeceği söylenebilir. Bu açıdan metinlerdeki olayların uygun olduğu ama metinlerin kısaltılmasının verdiği eksiklikten dolayı olayların bütünlük teşkil etmeleri açısından uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Yer açısından bakıldığında açık mekân veya geniş mekân denilen mekânların tercih edildiği, mekânların tasvirlerinin iyi yapıldığı dolayısıyla temel öğelere uygun olduğu söylenebilir. Zaman bakımından ise net zamanların verilmediği daha çok belli bir kesitin veya belirsiz zaman olarak bilinen zaman diliminin kullanıldığı görülmektedir. Zaman ve mekân bağlamından hareketle zamanın okura hissettirildiği söylenebilir. Metinlerin hepsinde çoğunlukla üçüncü ağız anlatımının tercih edildiği görülmektedir. Birinci ağız anlatımına dayalı metinlerin az olduğu görülmektedir. Anlatıcı bakımından bakıldığında “Ben dilinin kullanıldığı anlatımlarda, aktarma doğrudan ve samimi olacağından okur, hem anlatımdaki kişileri daha rahat tanıyacak hem de öyküyü daha kolay anlayacaktır.” (Özdemir, 1994: 220) durumunun olmaması için birinci ağız metinlerine olduğundan fazla yer verilmesi gerektiği söylenebilir.

Çocuklar için dil ediniminde kitaplar önemli bir yere sahiptir. Çocuklar, okul hayatları boyunca okul kitaplarıyla muhatap oldukları için okul kitaplarının dil ve anlatım açısından hata içermemesi, çocukların dili doğru öğrenmeleri açısından önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan bakıldığında ders kitaplarının hazırlanmasında, dil ve anlatımın ve dilbilgisi kurallarını doğru aktarımının dikkat edilmesi gereken önemli noktaların başında geldiği söylenebilir. Bu çalışma kapsamında Türkçe ders kitabındaki öyküleyici metinlerin dil ve anlatım açısından yalın ve akıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lüle (2012) çalışmasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sürükleyici ve yalın bir anlatıma sahip olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmada 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici metinler çocuk edebiyatının temel öğeleri bağlamında incelenmiştir. 8. sınıftaki diğer metin türlerinin de bu bağlamda incelenebilir. 6 ve 7. sınıftaki Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin ve diğer metin türlerinin de bu bağlamda incelenmesi ve bütüncül bir sonuca ulaşılabilir. Ders kitabındaki bazı metinlerde yazım, noktalama ve anlatım hususlarında sorunlar bulunmaktadır. Ders kitabına alınacak metinlerde bu hususlara daha fazla dikkat edilmelidir. Ders kitaplarında metin-resim uyumunda sorunlar bulunmaktadır. Metinle ilgili tasarlanan resimlere daha fazla dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (2003). Anlamak ve anlatmak. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Çakır, H. (2002). Öykü sanatı. Konya: Çizgi Yayınevi.
- Canlı, S. (2020). Çocuk edebiyatı ürünlerinin taşınması gereken özellikler. (Ed. S. Karagül, E. Şen). Çocuk edebiyatı okuma kültürünün temelleri içinde 109-156. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demirel, Ş. (2021). Çocuk edebiyatı ve çocuga görelilik. (Ed. Ş. Demirel, S. Seven). Çağdaş Çocuk edebiyatı içinde 19-38. Ankara: Pegem Akademi.
- Erdoğan Horasan, A. (2015). Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Huck, C. S. & Kiefer, B.Z. (2003). Children's literature in the elementary school. McGraw Hill Books.

- Karadağ, Ö. (2013). Okuma Kültürüne Katkıları Bakımından Türkçe Ders Kitaplarının Resimlemeleri (İllüstrasyonları). *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(2), 84-93.
- Karatay, H. (2011). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. (Ed. T. Şimşek) Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı içinde 77-123. Ankara: Grafik Yayınları.
- Kaya, M. (2021). Çocuk edebiyatı eserlerinin taşıması gereken nitelikler. (Ed. M. Tunagür, M.N. Kardeş). Çocuk edebiyatı içinde 117-141. Ankara: Pegem Akademi.
- Lüle, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazın ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(13), 17-30.
- Lüle, E. (2012). İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerin Çocuk Yazınının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 73-93.
- Oğuzkan, A. F. (2000). Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı. Ankara: Anı Yayınları.
- Özdemir, E. (1994). Yazınsal türler. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Sarıkaya, B. & Aydeniz, S. (2021). Çocuk edebiyatı eserlerinin taşıması gereken nitelikler. (Ed. M. Tunagür & M.N. Kardeş). Çocuk edebiyatı içinde 79-98. Ankara: Pegem Akademi.
- Sarıkaya, B. (2019). Çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken özellikler. (Ed. Erhan Akın). Çocuklar için edebiyat eğitimi içinde 207- 238. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sarıkaya, B. (2023). Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitapları ile İlgili Görüşleri. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(26), 1-14.
- Sever, S. (2003). Çocuk ve edebiyat. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2015). Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü. İzmir: Tudem Yayınları.
- Temizyürek, F. & Şahbaz, N. K. & Güler, Z. (2016). Çocuk edebiyatı. Ankara: Pegem Akademi.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2012). Çocuk edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yardımcı, M. & Tuncer, H. (2002). Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı. Ankara: Ürün Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.